

ІРИНА НАЗАРЕНКО

ORCID iD 0000-0002-7919-7939

nazirin257@ukr.net

аспірантка

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, проспект Перемоги, 37

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розглянуто сучасний стан навчання англійської мови майбутніх фахівців технічних спеціальностей тагалом та інженерів програмного забезпечення зокрема. Окреслено основні іншомовні потреби майбутніх фахівців з програмування, у т. ч. здатність вести перемовини з замовниками програмного забезпечення, колегами-програмістами і кінцевими користувачами програмних продуктів, виступати з доповідями на конференціях. Відзначено, що тенденцією сьогодення у навчанні англійської мови майбутніх інженерів програмного забезпечення є врахування компетентнісного підходу, який означає практичну спрямованість навчання у вузі. У зв'язку з цим розглянуто погляди науковців на визначення професійної іншомовної комунікативної компетентності, здійснено аналіз її складників. Зазначено, що більшість науковців визначають компетентності лінгвістичну (або мовну), соціолінгвістичну (або лінгвосоціокультурну), професійну (або предметну), а також стратегічну (навчально-стратегічну). Представлено визначення поняття «професійно орієнтована англомовна компетентність в говорінні у майбутніх інженерів програмного забезпечення». Виокремлено складники цієї компетентності. Розглянуто і наведено приклади формування у майбутніх інженерів програмного забезпечення лінгвістичної, соціокультурної, предметної, психологічної і навчально-стратегічної компетентностей.

Ключові слова: професійна іншомовна комунікативна компетентність, професійно орієнтована англомовна компетентність в говорінні, майбутні інженери програмного забезпечення.

ІРИНА НАЗАРЕНКО

аспірантка

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»
г. Киев, проспект Победы, 37

КОМПОНЕНТНЫЙ СОСТАВ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ГОВОРЕНИИ У БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

Рассматривается современное состояние обучения английскому языку специалистов технических специальностей в общем и будущих инженеров программного обеспечения в частности. Описаны основные потребности будущих инженеров программного обеспечения в иностранном языке, в том числе способность вести переговоры с заказчиками программного обеспечения, коллегами-программистами и конечными пользователями программных продуктов, выступать с докладами на конференциях. Отмечено, что современной тенденцией в обучении английскому языку будущих инженеров программного обеспечения есть учет компетентностного подхода, который обозначает практическую направленность обучения в вузе. В связи с этим рассмотрены точки зрения ученых на определение профессиональной иноязычной коммуникативной компетентности, проанализированы ее компоненты. Указано, что большинство ученых выделяют компетентности лингвистическую (или языковую), социолингвистическую (или лингвосоциокультурную), профессиональную (или предметную), а также стратегическую (учебно-стратегическую). Представлено определение понятия «профессионально-ориентированная англоязычная компетентность в говорении у будущих инженеров программного обеспечения». Выделены компоненты этой компетентности. Рассмотрены примеры

формирования у будущих инженеров программного обеспечения лингвистической, социокультурной, предметной, психологической и учебно-стратегической компетентностей.

Ключевые слова: профессиональная иноязычная коммуникативная компетентность, профессионально ориентированная англоязычная компетентность в говорении, будущие инженеры программного обеспечения.

IRYNA NAZARENKO

post-graduate
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
37 av. Peremohy, Kyiv

COMPONENTS OF PROFESSIONAL ENGLISH SPEAKING LANGUAGE COMPETENCE FOR FUTURE SOFTWARE ENGINEERS

The article deals with the present state of the English language teaching of technical students. The author states some of the principal differences between the language learning processes at technical universities to compare them with the ones in other types of universities. In particular, the lack of learning hours is mentioned. The author draws special attention to teaching speaking in English of future software engineers. The article describes future software engineers' needs for the English language including their ability to carry on negotiations with software clients, to lead discussions with colleagues and software users, to give presentations at the conferences. It is noticed that the present tendency in teaching English of future software engineers is represented in competence approach which, in its turn, means practically-centered learning. The main purpose of this approach is to make students gain a set of competences, which will allow them to fulfill professional tasks using foreign language. In this connection, the article draws attention to several points of view of different scientists on the definition of professional English language competence; its components are being discussed. It is stated that the majority of scientists agree on pointing out linguistic (language) competence, sociolinguistic (linguosociocultural) competence, professional (or subject matter) competence and strategic (educational strategic) competence. The author provides her own definition of «professional English language speaking competence of future software engineers». The author highlights the following components of professional English language speaking competence of future software engineers: linguistic competence, sociolinguistic competence, subject matter competence, psychological competence and strategic competence. Some examples of linguistic, sociolinguistic, subject matter, psychological and strategic (educational strategic) competences are described by the author. It is specified that linguistic competence is formed as the integrity of phonetic, lexical and grammatical aspects. It is noted that students of technical universities don't have the course of phonetics. Lexical aspect is rather significant for future software engineers namely because of the knowledge of terms. The use of grammar can be described as the use of generally Simple tenses in Active or Passive Voice, while Participial and Gerundial Constructions are also numerous.

Keywords: professional English language competence, professional English language speaking competence, future software engineers.

Нині існує потреба у кваліфікованих фахівцях зі створення програмного забезпечення майже для усіх сфер суспільної діяльності. Наші фахівці з програмування успішно співпрацюють з низкою зарубіжних компаній, спільно розробляють проекти, обмінюються професійно важливою інформацією, зокрема і англійською мовою. Тож володіння англійською мовою для цієї категорії фахівців є запорукою їх професійного зростання.

Професійно спрямоване навчання іноземної мови має свою специфіку. Цей предмет, як правило, не є профільюючим для студентів немовних спеціальностей, тож кількість аудиторних годин для його вивчення обмежена. Нині пошуки способів збільшити ефективність оволодіння студентами технічних спеціальностей іншомовним мовленням тривають, адже професійно спрямоване навчання іноземної мови спрямоване на те, щоб допомогти студентам навчитися адекватно діяти в ситуаціях природного професійного спілкування. З огляду на це, вважаємо, що зазначена тема є актуальною.

Працюючи над пошуком ефективних шляхів професійно орієнтованого навчання іноземної мови, дискусії вчених точилися навколо основного питання: володіти професійно спрямованим обсягом мовних знань чи володіти мовою заради спілкування. Більшість науковців схиляється до другого, зазначаючи, що вивчення мови не повинно замикатися лише

на контексті спеціальності і не може компенсувати відсутність знань та умінь соціально-гуманітарного характеру.

Недоліки існуючих до цього поглядів на професійно орієнтоване навчання іноземної мови висунули на передній план компетентнісний підхід. Перехід до нього у навчанні означає переорієнтацію із процесу на результат освіти, тож такий підхід означає посилення практичної спрямованості освіти, за умови збереження її фундаментальності. Таким чином, навчання іноземної мови для професійного спілкування здійснюється для оволодіння студентами професійною іншомовною комунікативною компетентністю.

Метою статті є розглянути існуючі погляди науковців на визначення компонентів професійної іншомовної комунікативної компетентності і визначити компоненти змісту професійно орієнтованої англосовної компетентності в говорінні у майбутніх інженерів програмного забезпечення.

Основою розробки компонентів змісту професійної іншомовної комунікативної компетентності стали Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти, де визначено основні складники іншомовної комунікативної компетентності, серед яких такі компетентності: лінгвістична (лексична, граматична та орфографічна), соціолінгвістична (правила спілкування в певних соціальних групах) і прагматична (дискурсивна та функціональна компетенції) [1].

Питанням визначення компонентного складу іншомовної комунікативної компетентності присвячені роботи багатьох науковців. Аналіз методичної літератури щодо проблеми визначення компонентного складу професійної іншомовної комунікативної компетентності (Н. Ф. Бориско, Л. А. Єрмакова, О. Б. Тарнапольський, С. П. Кожушко та ін.) свідчить, що ця тема є предметом дискусій.

Наведемо в таблиці та проаналізуємо існуючі погляди на формування професійної іншомовної комунікативної компетентності. Зазначимо, що в таблиці наводиться термін «компетентність», хоча в деяких із цих класифікацій раніше використовувався термін «компетенція».

Таблиця 1

Класифікації компонентного складу професійної іншомовної комунікативної компетентності

Автор	Назва класифікації	Складники класифікації
Бориско Н. Ф.	Компоненти іншомовної комунікативної компетентності	- мовленнева компетентність - лінгвосоціокультурна компетентність - мовна компетентність - навчально-стратегічна компетентність
Єрмакова Л. А.	Компоненти професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності (для технічних спеціальностей)	- лінгвістичний - предметний - формально логічний - лінгвосоціокультурний - паралінгвістичний
Тарнапольський О. Б.	Компоненти професійної англосовної комунікативної компетентності	- лінгвістична компетентність - предметна компетентність - соціолінгвістична (або лінгвосоціокультурна) компетентність - психологічна компетентність

Як видно з таблиці, більшість вчених вбачає необхідність у формуванні у студентів мовної компетентності, що включають фонетичні, лексичні та граматичні знання і вміння їх застосовувати у спілкуванні (у класифікації Н. Ф. Бориско [2, с. 91] це мовна і мовленнева компетентності); соціокультурної або лінгвосоціокультурної компетентності (уміння враховувати соціальні і культурні норми спілкування) і предметної компетентності (відповідає за предмет мовлення). Науковці також виділяють стратегічну (навчально-стратегічну) компетентність, яка передбачає аналіз процесу оволодіння мовою, використання стратегій під час спілкування. Щодо формально-логічного (відповідає за логічний зв'язок під час

продукування мовлення) та паралінгвістичного (відповідає за знання особливостей жестикуляції англословного соціуму, збереження певної дистанції між комунікантами під час спілкування) компонентів вважаємо доцільним їх формування в межах лінгвістичної та соціолінгвістичної компетентностей відповідно, оскільки формально-логічні зв'язки виражені мовними засобами, а паралінгвістичні знання варто надавати в процесі формування у майбутніх програмістів соціокультурної компетентності. Дискурсивна компетентність відповідає за здатність розуміти і досягати зв'язності у сприйнятті та породженні висловлювань, передбачає можливість залучення комуніканта до спілкування. Відносимо її до аспектів в психологічному і навчально-стратегічному компонентах.

До професійної іншомовної комунікативної компетентності, на відміну від іншомовної комунікативної компетентності, входять компоненти, що відтворюють специфіку навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування». Під професійною орієнтованою англословною компетентністю в говорінні майбутніх інженерів програмного забезпечення розуміємо здатність таких фахівців здійснювати ефективну комунікацію англійською мовою в ситуаціях професійного спілкування з іноземними колегами-програмістами, замовниками і користувачами програмного забезпечення з метою обміну професійно значущою інформацією в усній формі.

Враховуючи погляди науковців, а також зважаючи на специфіку обраної спеціальності, вважаємо, що під час формування професійно орієнтованої англословної компетентності в говорінні у майбутніх інженерів програмного забезпечення доцільно виокремити наступні компоненти: лінгвістичний, соціолінгвістичний, предметний, психологічний і навчально-стратегічний. Розглянемо їх детальніше.

Лінгвістичний компонент – важлива передумова успішного формування професійно орієнтованої англословної компетентності у говорінні в майбутніх інженерів програмного забезпечення, адже він відповідає за наявність мовних знань і мовленнєвих навичок у студентів, достатніх для здійснення іншомовної комунікативної діяльності. Мовні знання передбачають знання студентами фонетичного, лексичного, граматичного матеріалу на достатньому рівні. Навички мовлення включають фонетичні, лексичні, граматичні навички, які є необхідні студентам для здійснення усної комунікації.

Фонетичний аспект відповідає за правильну вимову іноземною мовою, правильно сформовані інтонаційні навички, що важливо у здійсненні усного спілкування, представленні матеріалу й адекватному розумінні його слухачами. У процесі навчання майбутніх програмістів необхідним є рівень апроксимованої вимови, достатньої для висловлення думки. Вироблення правильної вимови та інтонаційного оформлення виноситься на самостійне опрацювання і значно залежить від вимови викладача.

Лексичний аспект відповідає за знання лексики у сфері програмування і інформаційних технологій. Переважну частину лексичного фонду в цій сфері становлять терміни, аббревіатури, назви мов програмування тощо. (Наприклад: protocol, data analysis, artificial intelligence, bug, data base, etc.). Отже, під час формування професійно орієнтованої англословної компетентності в говорінні у майбутніх інженерів програмного забезпечення важливим завданням є застосування ефективних прийомів засвоєння студентами лексичної складової як передумови здійснення професійної англословної комунікації.

Правильне упорядкування і, відповідно, доречне вживання лексики під час мовлення регулюється граматичним аспектом лінгвістичного компонента змісту професійно орієнтованої англословної компетентності в говорінні. Він відповідає за знання студентами граматичної системи англійської мови і володіння типовими граматичними конструкціями. Зазначимо, що у текстах фахівців з розробки програмного забезпечення прослідковується тенденція до вираження фактичної інформації, надання характеристики якості, характеристики програмного забезпечення, системи і процесу його розробки тощо. Характерними особливостями граматичного аспекту мовлення програмістів є вживання простих часових форм теперішнього, минулого та майбутнього часу в активному і пасивному станах, при чому частка пасивних конструкцій значна. Наведемо приклад використання активного і пасивного стану дієслів в Past Simple: The layered process that sent the message on its way was reversed at the receiving node. Поширеним є вживання герундіальних конструкцій і безособових форм дієслова.

Лінгвістичний компонент змісту передбачає володіння майбутніми інженерами програмного забезпечення уміннями використовувати всі ці знання у мовленні, зокрема в його усній формі (монологічній чи діалогічній). Під час відбору видів діалогу і монологу потрібно враховувати найпоширеніші ситуації спілкування майбутніх програмістів, їх комунікативні ролі і наміри. Програмісти можуть обговорювати деталі проекту з колегами-програмістами, замовниками програмного забезпечення, виступати з доповідями на конференціях.

Другим, на нашу думку, є соціолінгвістичний компонент (в деяких класифікаціях його називають лінгвосоціокультурним), що відповідає за здатність студента використовувати і перетворювати мовні одиниці відповідно до ситуацій спілкування. У навчанні майбутніх програмістів він передбачає отримання студентами знань про різні лінгвокультури, корпоративні культури в їх професійному контексті. Під час усного спілкування англійською мовою майбутні програмісти повинні вміти застосовувати міжкультурне розуміння, належним чином поводитись, знати правила взаємодії між людьми у ситуаціях професійного спілкування (розпізнавати жести співбесідника, спілкуватися очима, усвідомлювати значення фізичної дистанції, розуміти жестикуляцію у кожній ситуації).

Наступним ми виокремлюємо предметний компонент, який забезпечує змістовну сторону комунікації, що потребує професійних знань. Він відповідає за наявність у майбутніх програмістів спеціальних знань, необхідних для ефективного спілкування в межах професії. Стосовно майбутніх програмістів, то цей компонент відповідає за наявність у студентів знань про створення програмних продуктів, особливості програмування, різні мови програмування.

Наявність психологічного компонента у складі професійно орієнтованої англомовної компетентності в говорінні у майбутніх інженерів програмного забезпечення пояснюється необхідністю формування навичок і вмінь адекватно оцінювати співрозмовників, впевнено позиціонувати себе серед комунікантів, розуміти роль психологічної готовності до усного іншомовного спілкування, адже ця форма мовлення психологічно є надзвичайно складною. Крім того, як показують результати досліджень психології програмування, усне спілкування програмістів становить для них складнощі, пов'язані з особливостями фахівців цього профілю. Робота програміста потребує високого рівня концентрації, «занурення» у світ коду, характеризується низьким рівнем соціальної взаємодії [3].

Ефективність навчальної діяльності повністю залежить від здатності навчатися, розуміння важливості і необхідності навчання, сформованості умінь вчитися, зокрема, здатності вольовими зусиллями концентрувати увагу на предметі навчання, вилучати важливе серед менш важливого, аналізувати інформацію, робити висновки, володіти способами запам'ятовування інформації тощо. Стосовно цього Н. Ф. Бориско виокремлює навчально-стратегічну компетентність як основу для розвитку всіх інших компетентностей [1, с. 91]. Загальновідомо, що усвідомлене ставлення до діяльності збільшує її ефективність. Тож цей компонент відповідає за здатність майбутніх інженерів програмного забезпечення до усвідомленого та ефективного самоуправління під час оволодіння англомовним спілкуванням, починаючи з постановки цілей до самоконтролю та оцінки результатів навчальної діяльності, а також володіння загальними когнітивними, соціальними і компенсаторними стратегіями навчання. Кожному когнітивному стилю студентів властиві певні стратегії, які «зручні» для нього. Завдання викладача полягає в тому, щоб допомогти студентові стати більш гнучким у виборі стратегій і, як результат, ефективніше виконувати навчальне завдання.

Отже, у визначенні змісту професійної іншомовної комунікативної компетентності наковці прагнули з'ясувати проблему, а саме: майбутні фахівці повинні володіти професійно спрямованим обсягом мовних знань чи володіти мовою заради спілкування. Більшість вчених вважають другий варіант. Висунення визначального компетентнісного підходу зумовило орієнтацію на практичне володіння мовними навичками і вміннями.

Професійно спрямоване навчання англійської мови майбутніх інженерів програмного забезпечення покликане підготувати фахівців до вирішення складних комунікативних завдань в умовах професійної взаємодії. Воно має свою специфіку. До професійно орієнтованої англомовної компетентності в говорінні у вказаних майбутніх фахівців відносимо лінгвістичний, соціолінгвістичний, предметний, психологічний і навчально-стратегічний компоненти, в межах яких потрібно здійснювати цю підготовку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / пер. з англ. О. М. Шерстюк; наук. ред. укр. вид-ня С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, пед. і лінгвіст. ун-тів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Когут О. Особливості професійної спрямованості та світоглядних орієнтацій майбутніх програмістів / О. Когут. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/article/507>.
4. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения: учеб. пособие / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.

REFERENCES

1. Zahalnoevropejski recomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsinuvannia / nauk. redactor ukr. vydannya S. Yu. Nikolaieva. – Kyiv: Lenvit, 2003. – 273 p.
2. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka / za zahaln. red. S. Yu. Nikolaievoi. [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]. Kyiv: Lenvit, 2013. – 590 p.
3. Kogut O. Osoblyvosti profesijnoi spryamovanosti ta svitoglyadnyh orientatsij majbutnih programistiv. [Elektronnij resurs] – Available at: <http://www.social-science.com.ua/article/507>.
4. Tarnopolskij O. B. Metodyka obuchenia anglijskomu jazyku dlia delovogo obshchenija: uchebnoje posobije / O. B. Tarnopolskij, S. P. Kozhushko. – Kyiv: Lenvit, 2004. – 192 p.

Стаття надійшла в редакцію 27.10.2018 р.

УДК 378.14.015.62

DOI 10:25128/2415-3605.18.3.18

LILIYA MORSKA

ORCID ID: 0000-0002-4916-383

liliya.morska@gmail.com,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

The University of Bielsko Biala (Poland)

Ivan Franko Lviv National University

1 Universytetska Str., Lviv

NATALIA SABAT

ORCID ID: 0000-0003-3613-330X

nata.sbt@ukr.net

Teacher

Ivan Franko Lviv National University

1 Universytetska Str., Lviv

THE ROLE OF PSYCHOLINGUISTIC SEGMENT IN THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF FUTURE TRANSLATORS

The article reveals the essence of the psycholinguistic segment which systematizes the psychological mechanisms of translation, including general psychological mechanisms (perception, memory, comprehension), specific-activity mechanisms (level regulation of activity, attention, a proactive reflection of reality (probable forecasting), and specific mechanisms of translation activity (mechanisms of transcoding of external language codes into internal speech codes, mechanism of switching from one language to another, mechanisms of compression and decompression). The process of formation of modern translation theory in socio-historical and psycholinguistic aspects has been observed. It has been concluded that there is a distinct interrelation between language, speech and thinking. The leading parameters that are used as differentiation factors of categories expressed in the language form, are interpreted as universals of human thinking, that is, psycholinguistic universals. The peculiarities of the educational process of future translators have been analyzed. The main aspects of successful preparation of future translators have been substantiated. With respect to psycholinguistic segment in professional education of translators, there have been defined two types of components of preparation of a future translator: the psychological components include the components of the creative potential of the translator's personality, the psycholinguistic ones presuppose the characteristics of the target